Bjørn Kvifte/Verena Gude-Husken. *Praktische Grammatik der norwegischen Sprache*. Wilhelmsfeld: Gottfried Egert Verlag, 1997. Pp. 169. ISBN 3-926972-54-8

De *Praktische Grammatik der norwegischen Sprache* behandelt de grammatica van het Noors (Bokmål), contrastief met het Duits en is bedoeld als leerboek en naslagwerk, voor groepsonderwijs en zelfstudie.

In het boek komen achtereenvolgens uitspraak/spelling, woordsoorten en zinsbouw aan de hand van 'feltanalyse' aan bod. Er is een uitgebreide inhoudsopgave en een register dat verwijst naar grammaticale termen en naar die Noorse woorden die apart behandeld worden. De hoofdstukindeling is volledig ondergeschikt gemaakt aan de paragraafindeling: het boek omvat korte paragrafen, doorlopend genummerd van 1 tot 244, met duidelijke paragraafnummers in de kantlijn. De hoofdstukken daarentegen vallen in de layout nauwelijks op; de paragrafen zijn niet duidelijk herkenbaar als onderdeel van een bepaald hoofdstuk. Ook zijn er geen subparagrafen. Zo beschrijft §104 'Infinite Verbformen' welke vormen deze term omvat. Vervolgens worden deze elk in een afzonderlijke paragraaf behandeld en niet als subparagrafen van §104: dus 105 'Infinitiv', 106 'Partizip Präsens', 107 'Partizip Perfekt'. Dit principe van een onderwerp per paragraaf is zo konsekwent doorgevoerd, dat zelfs elke klasse van de sterke werkwoorden een eigen paragraafnummer heeft gekregen. Zelf vind ik de indeling in korte paragrafen erg overzichtelijk en ik denk dat alleen taalkundigen zich druk zouden kunnen maken over de 'onlogische' indeling van de paragrafen, maar dat de meeste gebruikers van het boek er goed mee uit de voeten kunnen.

De paragrafen hebben een vaste opbouw: eerst de grammaticale regel, dan voorbeelden, dan eventuele bijzonderheden of uitzonderingen. De voorbeelden zijn in een kader geplaatst en alle Noorse voorbeelden zijn in het Duits vertaald.

In het boek wordt regelmatig verwezen naar aanverwante paragrafen, maar op veel plaatsen waar ik een verwijzing verwacht, ontbreekt die. Een paar voorbeelden: In §97 'all' worden twee voorbeelden gegeven met de meervoudsvorm *alle*: *Alle norske barn spiser geitost på brødet/Alle stolene er opptatt*. Hier zou m.i. een verwijzing op zijn

plaats zijn naar §36 waar het verschil tussen *alle gutter* en *alle guttene* wordt uitgelegd. In §49 'Komparativ' verwacht ik bij het voorbeeld *Jeg er større enn deg* een verwijzing naar §68, waar het gebruik van de objektsvorm in vergelijkingen wordt genoemd. In §57 'Ordnungszahlen' mis ik bij het voorbeeld *Vi bor i femte etasje* een verwijzing naar §37, waar staat dat het bepaald lidwoord bij rangtelwoorden vaak wordt weggelaten.

'Nieuwigheden'

Het leuke van een nieuw grammaticaboek vind ik de speurtocht naar 'nieuwe regeltjes': hebben de auteurs regels gevonden voor grammaticale verschijnselen die je tot nu toe moest afdoen met: 'Hier is geen regel voor; Dit is idiomatisch; Dit is een uitzondering; Dit moet je uit je hoofd leren; Zo is dat nu eenmaal in het Noors.'

Ook dit boek heeft een paar regeltjes die, voor zover ik weet, nog niet in grammatica's gestaan hebben.

Als aanvulling op de regel dat het telwoord *hundre* gevolgd wordt door *og*, wordt gegeven dat dit ook geldt voor *tusen*, *million*, indien het volgende getal kleiner is dan honderd. Dus: *totusenognittiåtte*, maar *totusenetthundre* (§53).

Bij de werkwoorden van beweging *sette*, *legge* en *henge* worden niet de adverbia van richting *hit* en *dit*, maar die van plaats gebruikt, *her* en *der*: dus *Sett deg her*, en niet: **Sett deg hit* (§61;2).

'De middelste' is in het Noors *midderste* indien van plaats, maar *mellomste* indien van leeftijd, rang of grootte. Dus: *i den midterste stolen*, *den mellomste av tre søsken*.

Bij de bespreking van de zelfstandige naamwoorden geeft het boek meer regels voor de bepaling van het grammaticale geslacht dan gebruikelijk is in grammatica's. Zo worden naast de in Golden 1988 genoemde uitgangen waaraan mannelijke substantieven zijn te herkennen, nog de volgende vermeld: -esse, -i, -ikk, -isme, -ist en -nad. Bij onzijdige substantieven worden, weer in vergelijking met Golden 1988, zes uitgangen meer genoemd, nl. -al, -ek, -em, -gram, -iv, -krati, waarvan de uitgang -al er beter niet had kunnen staan, want veel woorden (de meeste?) met die uitgang zijn mannelijk, bijv. *journal, filial, katedral, musikal, general*. De uitgang -ek zou -tek moeten zijn: *bibliotek, apotek, diskotek*.

Hoewel sommige van deze regeltjes maar enkele woorden betreffen,

geven ze de taalleerder toch weer enig houvast bij de bepaling van het geslacht van het woord. Ik mis nog wel een aantal van deze regeltjes, bijv. dat de uitgangen -anse en -ett mannelijke woorden aangeven (*konkurranse, kompetanse, konferanse/diskett, bukett, billett, toalett*), terwijl woorden op -ment onzijdig zijn (*argument, element, instrument, testament*).

De groep substantieven die geen meervoudsuitgang (§26-29) krijgt, is uitgebreider dan gewoon is in grammatica's voor niet-Noren (bijv. Golden 1988; Strandskogen 1983).

Grappig vind ik §181 'Nachahmung von Lauten' waarin menselijke, dierlijke en andere geluiden worden genoemd, eigenlijk een logisch vervolg op uitdrukkingen van gevoel (§180), die vaak wel in andere grammatica's zijn opgenomen (o.a. Golden 1988, Strandskogen 1983).

Spreektaal-schrijftaal

Opvallend is de keuze van de samenstellers van het boek voor wat betreft de vermelding van gevallen waar schrijf- en spreektaal verschillen vertonen.

Zo worden bij de vrouwelijke substantieven wel de twee uitgangen van de bepaalde vorm enkelvoud gegeven (nl. -a/-en) (§27), maar het verschil in gebruik wordt niet genoemd. Bij het onzijdig daarentegen wordt alleen de uitgang -ene voor het bepaald meervoud vermeld en als uitzondering de vorm -a als verplicht bij *barn* en *bein* en keuzevrij bij de overige onzijdige woorden (§28;5). In §33;2 vinden we dan in een opmerking dat vormen op -a bij onzijdige woorden in de schrijftaal weinig gebruikt worden.

In het hoofdstuk over adjectieven en/of over lidwoorden mis ik de nu gangbare constructies van nationaliteitsadjectief + substantief zonder lidwoord, bijv. *svenske Elisabeth Lindgren, norske Trine Hattestad; han ble intervjuet i norsk radio, svensk økonomi er på vei opp.*

De in de spreektaal veel gebruikte 'garpegenitiv' (bijv. *Per sin bil, hvem sin bok*) wordt alleen in een noot bij de omschrijving van de genitief dmv een prepositiefrase (§25) genoemd. Daarentegen krijgt het niet langer gangbare *hvis* 'wiens' een eigen paragraaf, met daarin de opmerking dat tegenwoordig andere constructies worden gebruikt dan *hvis*. Er wordt echter maar een enkel voorbeeld gegeven (§92).

Onvolledige beschrijvingen

Op een paar plaatsen in het boek is de beschrijving onvolledig. Zo ontbreken de verbuiging van de substantieven op -eum/-ium (§28), de regel dat *hele* en *halve* geen bepaald lidwoord voor zich kunnen krijgen, de constructie *hele dette året* (§37), de vermelding bij de telwoorden (§55) dat alleen de vorm *en* na een substantief kan staan en niet *ei* of *ett* (*nummer en, rom tjueen*), terwijl bij de bijwoorden van plaats die twee vormen kunnen hebben, *bort(e)* en *fram(me)* niet genoemd zijn (§61;1).

In deze grammatica worden zwakke werkwoorden met stam op -nn niet in de groep met preteritum op -te (§116) geplaatst, maar ze hadden daar wel moeten staan. Een aantal van deze werkwoorden (nl. *brenne, kjenne, renne*) wordt wel genoemd in de opmerking bij groep 2c (werkwoorden met klinkerwisseling en -te/-de), als werkwoorden die in het Duits wel klinkerwisseling hebben, maar in het Noors niet.

In §98 wordt het gebruik van *begge* en *begge deler* uitgelegd, maar de ontkenning van deze woorden, *ingen av dem* resp. *ingen av delene*, wordt niet genoemd.

De voorzetsels komen er in dit boek bekaaid vanaf, zowel wat aantal voorbeelden als wat aantal betekenissen betreft. Bijv. ontbreekt bij *etter* de betekenis in zinnen als: *Etter det jeg har hørt*; *hos* en *ved* worden beide vertaald met *bei* zonder dat het verschil wordt vermeld, *imot* en *mot, igjennom* en *gjennom* worden wel genoemd, maar alleen *mot* en *gjennom* worden besproken; §177). Bij *av* wordt vermeld dat een omschrijving met dit voorzetsel een genitiefconstructie kan vervangen, maar verder staat dit bij geen enkel ander voorzetsel. Alleen in §210 'Possessives Dativobjekt im Deutschen' komt nog de omschrijving van een genitiefconstructie summier aan bod.

Bij de bespreking van de lijdende vorm (§62-68) mis ik de in de schrijftaal vrij gebruikelijke dubbele passief (bijv. *Tre fryktes omkommet; studenter kan bli forsøkt vervet*).

Bij het in schema zetten van de zinnen: *De analyserte ofte setninger på skolen/Analyserte setninger gjorde de ofte på skolen* (§237), mis ik een opmerking over de vorm *analyserte* in de tweede zin, die toch zeer vreemd is voor Duitsers (en Nederlanders).

De 'utbrytning's-constructie wordt besproken in §203, maar juist de moeilijkheden bij deze constructie, nl. dat zinsadverbia in het 'uitgebroken' gedeelte komen (bijv. *Det var jo du som sa det*) en dat er congruentie

van tempus moet zijn tussen hoofd- en bijzin, komen niet aan bod.

Er zijn ook een aantal constructies die ik niet in het boek heb kunnen vinden. Zo ontbreekt de constructie *Du skulle (ha) gjort det*. Ook de minder gangbare constructie *Du hadde skullet gjøre det* wordt niet besproken bij de modale hulpwerkwoorden, maar komt even aan bod in §161 bij het voltooid deelwoord, omdat het Duits een infinitief gebruikt waar het Noors een voltooid deelwoord heeft.

Niet besproken wordt de verbuiging van het voltooid deelwoord, als dat gebruikt wordt als bijvoeglijk naamwoord, terwijl dat voor niet-Noren vaak een probleem is, vooral de deelwoorden van sterke werkwoorden (bijv. *stjålne sykler, gjenfunne nøkler*).

*

De *Praktische Grammatik der norwegischen Sprache* is in veel opzichten een handzaam leerboek, maar als naslagwerk is het boek m.i. niet volledig genoeg. Duidelijke pluspunten vind ik de opzet (beknopte paragrafen, duidelijke paragraafaanduiding en alle voorbeelden in kaders). Een belangrijk voordeel is het feit dat alle voorbeelden vertaald zijn, zodat de gebruiker van het boek weet wat de Noorse zin betekenen moet, hetgeen bij Noorstalige grammatica's niet altijd het geval is.

Het boek veronderstelt wel een kennis van grammaticale/taalkundige termen, die niet iedere geïnteresseerde in het Noors zal hebben. Lastig is dat register en inhoudsopgave alleen de Duitse termen geven en niet ook de Noorse termen van 'typisch Noorse' constructies (dus wel 'Satzspaltung', maar niet 'utbrytning'). Moeizaam vind ik de hoofdstukken over preposities en over de zinsopbouw. Het hoofdstuk over voorzetsels zou m.i. beter het Duitse voorzetsel dan het Noorse als uitgangspunt kunnen hebben, aangezien de taalleerder in zijn gedachten toch steeds van het Duits zal uitgaan.

Het hoofdstuk over zinsbouw geeft voor de plaatsing van elk zinsdeel afzonderlijke regels, terwijl een basisregel als: objecten staan na het hoofdwerkwoord en langere tijdsbepalingen komen achteraan, de structuur kort en bondig zou samenvatten.

Al met al is de *Praktische Grammatik der norwegischen Sprache* een bruikbaar leerboek voor beginners, maar nog niet de 'ideale grammatica'.

Hinka Alkema, Rijksuniversiteit Groningen

Literatuur:

Golden, Anne, Kirsti MacDonald, Else Ryen 1988. *Norsk som fremmedspråk*. Grammatikk. Oslo.

Strandskogen, Åse Berit & Rolf Strandskogen 1983. *Norsk grammatikk for utlendinger*. Oslo.